

**KAULI YA SERIKALI KUHUSU MPANGO MAALUM WA KUTATUA TATIZO LA
MAJI KATIKA JIJI LA DAR ES SALAAM ILIYOWASILISHWA BUNGENI NA PROF.
JUMANNE A. MAGHEMBE (MB),
WAZIRI WA MAJI**

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la mwaka 2007, Kanuni Na. 49, naomba kutoa **Kauli ya Serikali kuhusu Mpango Maalum wa Serikali wa Kutatua Tatizo la Maji katika Jiji la Dar es Salaam.**

1. Utangulizi

Mheshimiwa Spika, Usambazaji majisafi na uondoaji majitaka Jijini Dar es Salaam husimamiwa na Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Dar es Salaam (DAWASA). DAWASA pia inatoa huduma hii kwa baadhi ya maeneo ya Kibaha na Bagamaoyo. Eneo la DAWASA lina wakazi wapatao milioni nne (4). Mahitaji ya maji sasa yanakadiriwa kuwa lita milioni 450 kwa siku.

Mheshimiwa Spika, Mwaka 2005 DAWASA iliingia mkataba wa miaka kumi (10) wa uendeshaji na Shirika la Majisafi na Majitaka Dar es Salaam (DAWASCO). Majukumu ya DAWASCO ni kuendesha mitambo, kusimamia usambazaji maji na uondoshaji wa majitaka. Aidha, DAWASCO huuza maji kwa wateja, hutayarisha bili za maji, hukusanya maduhuli, kulipia gharama za uendeshaji na kufanya matengenezo ya mfumo mzima wa usambazaji maji na uondoshaji majitaka. Majukumu ya DAWASA kama mmiliki wa miundombinu ya majisafi na majitaka ni kugharamia matengenezo makubwa na kufanya uwekezaji wa kupanua miundombinu ya majisafi na majitaka jijini Dar es Salaam na maeneo yaliyoainishwa chini ya Sheria ya DAWASA Namba.20 ya Mwaka 2001.

2. Hali ya Huduma ya Maji

Mheshimiwa Spika, vyanzo vikuu vya maji yanayosambazwa katika eneo la DAWASA ni mitambo ya maji ya Ruvu Juu, mitambo ya maji ya Ruvu Chini, Tanki la maji lililoko Mtoni na Visima ambavyo kwa ujumla hutoa **lita za maji milioni 300** kwa siku (*Jedwali 1*). Maji kutoka Mtambo wa Ruvu Chini yanasukumwa kupitia kwenye bomba la maji hadi matanki yaliyopo Chuo Kikuu cha Ardhi, urefu wa **km 55.5**. Maji kutoka Ruvu Juu yanasukumwa kutoka Ruvu Darajani kupitia kwenye bomba hadi matanki yaliyopo Kimara, urefu wa **km 51**.

Mheshimiwa Spika, Mtambo wa Ruvu Juu unahudumia wakazi wa Mlandizi, mji wa Kibaha na maeneo ya Kiluvya, Mbezi, Kimara, Ubungo, Tabata na Segerea. Mtambo wa Ruvu Chini unahudumia maeneo ya Mji wa Bagamoyo, Bunju. Boko, Mbezi Beach, Kawe, Kinondoni, katikati ya Jiji, Sinza, Magomeni, Buguruni, Ilala na Keko. Mtambo wa Mtoni unahudumia maeneo ya Temeke, Tandika, Kurasini, baadhi ya maeneo ya Keko na Mbagala. Visima **thelathini (30)** vilivyochimbwa kwenye maeneo mbalimbali ya jiji vimeunganishwa kwenye mtandao wa mabomba ya majisafi.

3. Changamoto za Utoaji Huduma ya Maji Dar es Salaam

Mheshimiwa Spika, Huduma ya maji jijini inakabiliwa na changamoto kuu sita kama ifuatavyo:

- (i) Upotevu wa maji (NRW 38%) unaotokana na uchakavu mkubwa wa miundombinu, wizi wa maji, uharibifu wa miundombinu; kukosa dira za maji na kutumia teknolojia za kizamani;
- (ii) Mabadiliko ya tabianchi yanasababisha ukame na hivyo, kupunguza kwa kiwango kikubwa cha maji yanayozalishwa kutoka mto Ruvu katika vituo vya Ruvu Chini na Ruvu Juu;
- (iii) Uwekezaji mdogo katika kuboresha na kupanua miundombinu ya kuzalisha na kusambaza maji na pia, uondoaji wa majitaka usiolingana na ongezeko la mahitaji ya huduma husika;
- (iv) Ongezeko kubwa la idadi ya watu katika Jiji la Dar es Salaam la **asilimia 6** kwa mwaka ikilinganishwa na ongezeko la **asilimia 4.5%** kitaifa;
- (v) Ongezeko la zaidi ya **asilimia 70** ya maeneo ya makazi ambayo hayajapimwa katika Jiji la Dar es Salaam ikilinganishwa na wastani wa asilimia 30 katika miji mingine mikuu ya mikoa, hali inayosababisha gharama za usambazaji wa huduma za majisafi na uondoaji majitaka kuwa kubwa; na
- (vi) Kuongezeka kwa haraka kwa shughuli za kiuchumi na kijamii katika Jiji la Dar es Salaam.

4 Mipango ya kukabiliana na Changamoto

Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na changamoto za huduma ya maji Dar es Salaam, mwezi Machi, 2011 Serikali ilipitisha Mpango Maalum wa Kuboresha Huduma ya majisafi na Majitaka eneo la DAWASA. Madhumuni ya Mpango huo ni kuboresha huduma kwa kuongeza wingi wa maji kutoka **lita milioni 300** za sasa hadi **lita milioni 710** kwa siku, kuboresha usambazaji wa maji, kupunguza upotevu wa maji yasiyolipiwa, kuboresha utendaji wa DAWASA na DAWASCO, kuongeza maduhuli na kuboresha uondoshaji majitaka. Mpango huu ukitekelezwa na kukamilika utakidhi mahitaji ya majisafi na salama katika Jiji na viunga vyake

hadi mwaka 2032. Mpango huu katika makisio ya awali ulikadiriwa kugharimu **shilingi bilioni 653.85 (Jedwali 2)**.

Mheshimiwa Spika, chini ya mpango maalum wa kuboresha huduma za majisafi na uondoaji majitaka katika Jiji la Dar es Salaam, kazi za uboreshaji na upanuzi wa huduma zinazotekelezwa kati ya mwaka 2010/2011 na 2013/14 kwa kutumia fedha za ndani na za nje ni pamoja na:-

- (i) ***Mikakati ya kuhifadhi vyanzo vya maji:*** Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kujenga Bwawa la Kidunda katika Wilaya ya Morogoro Vijijini, Kuchimba visima virefu vya maji katika maeneo ya Kimbiji na Mpera; na Kuchimba na kufufua visima vya maji kwenye maeneo ya Jiji yasiyokuwa na mtandao wa maji na ambayo hayana maji;
- (ii) ***Kupanua na kujenga miundombinu ya kuzalisha, kuhifadhi na kusambaza majisafi:*** Kazi zitakazofanyika ni pamoja na kupanua mitambo ya kuzalisha maji ya Ruvu Chini na Ruvu Juu; kujenga miundombinu ya kuhifadhi na kusambaza maji kutoka visima vya Kimbiji na Mpera; na kupunguza upotevu wa maji kwa kukarabati miundombinu iliyochakaa;
- (iii) ***Kupanua na kuboresha mfumo wa uondoaji wa majitaka:*** Kazi za kutekelezwa ni pamoja na kupanua miundombinu ya majitaka ili kuhudumia eneo kubwa zaidi; na kuongeza uwezo wa kusafisha majitaka kwa kutumia teknolojia za kisasa.
- (iv) ***Kuimarisha usimamizi na utoaji wa huduma:*** Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuimarisha Kanda (*zones*) za kazi zilizopo na kuongeza Kanda nyingine kwenye maeneo mapya, na kuanzisha ofisi ndogo ndani ya Kanda kwa lengo la kusogeza huduma karibu zaidi na watumia maji.
- (v) ***Kuongeza fedha za Ndani:*** Serikali itaendelea kutenga fedha za ndani katika kuhakikisha miradi iliyopangwa inatekelezwa kikamilifu na kwa wakati. Mathalani Serikali iliongeza fedha za ndani kutoka **Shilingi bilioni 41.5** mwaka 2011/2012 hadi **Shilingi bilioni 140**.

5 Utekelezaji wa Miradi na hatua iliyofikiwa

5.1 Upanuzi wa Mfumo wa Maji wa Ruvu Juu

Mheshimiwa Spika, Serikali imepanga kupanua mfumo wa maji wa Ruvu Juu kwa kupanua *intake* ya maji Ruvu Darajani, Kujenga bomba kuu la maji la kipenyo cha **mm 1200** la urefu wa **km 40** hadi Kibamba, kujenga tanki la ukubwa wa **mita za ujazo 40,000** katika eneo la Kibamba na kuendeleza bomba kuu la kipenyo cha **mm 1000** la urefu wa **km 11** kutoka Kibamba hadi matanki ya Kimara. Upanuzi wa mtambo wa Ruvu Juu utakapokamilika utaongeza wingi wa maji kutoka **lita milioni 82** kwa siku za sasa hadi **lita milioni 196** kwa siku. Fedha ya kutekeleza mradi huo pamoja na ujenzi wa miundombinu ya maji katika maeneo

ambayo hayana mtandao kwa sasa zimepatikana kupitia mkopo nafuu kutoka Serikali ya India. Mkataba wa kupatikana mkopo huo (*Financing Agreement*) ulisainiwa tarehe 02.10.2012 ambapo Serikali ya India itaipatia Serikali ya Tanzania jumla ya **Dola za kimarekani milioni 178**. Kati ya fedha hizo jumla ya **dola milioni 132** zitagharimia miradi hiyo. Kazi ya usanifu wa mtambo na njia kuu ya kupitisha bomba kuu kutoka Ruvu Juu hadi matanki ya maji yaliyoko Kimara ilikamilika mwezi Oktoba, 2012. Ujenzi wa mradi utanza mwezi Agosti mwaka 2013. Tunatarajia kazi yote itakamilika mwezi Juni 2015.

5.2 Upanuzi wa Mfumo wa Maji wa Ruvu Chini

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza kazi hii, Serikali imepanga kujenga bomba la maji lenye kipenyo cha mm 1800 na urefu wa km 55.5 litakalochukua maji kutoka kituo cha Ruvu Chini kilichopo Bagamoyo hadi kwenye matanki yaliyopo Chuo Kikuu cha Ardhi, Dar es Salaam na kupanua mtandao wa mabomba ya kusambaza maji na kuunganisha wateja. Upanuzi wa Mtambo wa Ruvu Chini utaongeza wingi wa maji toka lita milioni 182 hadi lita milioni 270 kwa siku utakapokamilika. Fedha za kugharimia mradi huu zimegawanyika katika sehemu mbili, kupanua intake na kujenga machujio ya maji mapya yatakayojengwa na Shirika la Milenia (MCC) kwa dola za **kimarekani milioni 36.8**. Kazi ya upanuzi wa mtambo imefikia **asilimia 60** na itakamilika Machi, 2013. na ujenzi wa bomba toka Ruvu Chini hadi Dar es Salaam utagharimu shilingi 122.5 zitakazotolewa na Serikali ya Tanzania. Mkandarasi atakayelaza bomba kutoka Ruvu Chini amekabidhiwa eneo la ujenzi mwezi Oktoba, 2012. Kazi itakamilika ndani ya miezi 15 kuanzia Oktoba, 2012 hivyo mradi utakamilika mwezi Februari, 2014.

5.3 Visima vya Kimbiji na Mpera

Mheshimiwa Spika, Serikali imepanga kuendeleza vyanzo vya maji vya Kimbiji na Mpera ambapo kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na uchimbaji wa visima 20, ujenzi wa bomba kuu kutoka Kimbiji na Mpera hadi Jijini Dar es Salaam na ujenzi wa matanki ya kuhifadhi maji. Utekelezaji wa mradi huu utaongeza maji yanayoingia Dar es Salaam kwa **lita milioni 260** kwa siku. Hadi sasa usanifu wa visima vya maji, bomba kuu na matanki umekamilika. Uchimbaji visima utanza mwezi Januari, 2013 na tunatarajia mradi huu utakamilika mwezi Juni 2015. Ulipaji wa fidia kwa mali za wananchi kuzunguka eneo la visima **20** tayari umefanyika. Serikali

inaendelea kutafuta fedha kiasi cha **shilingi bilioni 27** kwa ajili ya fidia kwa eneo la hifadhi ya maji Kimbiji **km za mraba 27.5** na Mpera lenye eneo la **km za mraba 16**.

5.4 Bwawa la Kidunda

Mheshimiwa Spika, kutokana na mabadiliko ya tabianchi imejitokeza tatizo la kupungua maji kwa kiasi kikubwa wakati wa kiangazi katika mto Ruvu ambao ndio chanzo kikuu cha maji kwa ajili ya Jiji la Dar es Salaam. Uzalishaji wa maji katika vituo vya Ruvu Chini na Ruvu Juu hutegemea mtitiririko wa maji katika mto huo. Serikali imepanga kujenga Bwawa la Kidunda katika wilaya ya Morogoro ili kudhibiti mtitiririko wa maji ya mto huo na kuhakikisha maji ya kutosha wakati wote wa mwaka. Usanifu wa Bwawa utakamilika mwishoni mwa Novemba, 2012. Mpango wa fidia kwa wananchi watakaohamishwa kutokana na ujenzi wa bwawa hilo umekamilika na fidia zitalipwa katika mwaka huu wa fedha. Usanifu wa barabara itakayotumika kupeleka vifaa vya ujenzi wa Bwawa nao umekamilika. Ujenzi wa Bwawa unatarajiwa kuanza 2013/2014. Gharama ya ujenzi wa Bwawa zinakisiwa kuwa **shilingi bilioni 175** ambazo Serikali inaendelea kuzitafuta.

5.5 Visima kwa maeneo yasiyo na mtandao

Mheshimiwa Spika, hadi sasa visima **25** kati ya **29** viko katika hatua mbalimbali ya utekelezaji. Kati ya hivyo visima **16** vimekamilika na vinatoa huduma kwa kiwango cha **lita milioni 27** kwa siku. **Jedwali 3** linaonyesha maeneo visima vilipo na hatua ya utekelezaji. Fedha za kutekeleza mradi huu ni kutoka mapato ya ndani ya Shirika la DAWASA.

5.6 Kupanua miundombinu ya kusambaza maji na kupunguza upotevu wa maji

Mheshimiwa Spika, kazi zitakazofanyika ni pamoja na:

- (i) Ujenzi wa mfumo wa usambazaji maji kwa maeneo mapya.
- (ii) Ukarabati wa bomba chakavu ya kusafirisha na kusambaza maji
- (iii) Kuimarisha utendajikazi wa DAWASCO kwa kutoa mafunzo, kununua vitendea kazi, kuongeza ofisi za kutolea huduma na matumizi ya teknolojia mpya

(iv) Kubuni teknolojia mpya ya kutambua upotevu wa maji katika mtandao kwa kutumia *ICT*.

Mheshimiwa Spika, gharama ya kazi hizi ni **shilingi bilioni 100** ambazo zinatokana na vyanzo vya ndani na nje. Kazi hizi zikitekelezwa zitapunguza kiwango cha maji kinachopotea bila kulipiwa kutoka 38% mwaka huu na kufikia 25% ifikapo mwaka 2015 na itafikia 20% ifikapo 2020 kiwango ambacho kinakubalika kimataifa.

6 MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO MAALUM

Mheshimiwa Spika, manufaa yatakayopatikana kutokana na kutekelezwa kwa Mpango huu yatakuwa ni pamoja na yafuatayo:-

- (i) Kuongeza upatikanaji wa huduma ya majisafi kutoka **asilimia 67** hadi zaidi ya **asilimia 90**, na huduma ya uondoaji majitaka kufikia **asilimia 30** ifikapo mwaka 2015; na huduma ya majisafi kufikia **asilimia 100%** ifikapo mwaka 2020.
- (ii) Kupunguza upotevu wa maji kutoka **asilimia 38%** za sasa hadi kufikia **asilimia 25** ifikapo 2015 na itafikia **asilimia 20** ifikapo 2020 kiwango ambacho kinakubalika kimataifa.
- (iii) Kuongezeka kwa ubora wa huduma ya majisafi na uondoaji wa majitaka kutaiwezesha DAWASCO kukusanya mapato zaidi na hivyo, kujiendesha kibiashara;
- (iv) Fursa za ajira kwa wananchi hususan, vijana zitaongezeka kutokana na kuongezeka kwa shughuli za uzalishaji viwandani, maofisini n.k. na hivyo, mapato yao yataongezeka na hali zao za maisha kuwa bora zaidi na hivyo kuchangia juhudi za Serikali kupunguza umasikini miongoni mwa wananchi;
- (v) Kuongezeka kwa shughuli za kiuchumi na kijamii kutaongeza pato la taifa na hivyo, kuchochea maendeleo ya nchi yetu;
- (vi) Uendelezaji wa miji mipya ya Jiji (*satellite cities*) utatekelezwa kwa kasi kubwa zaidi; na
- (vii) Kuboreshwa kwa huduma za majisafi Jijini kutavutia uwekezaji wa ndani na nje katika sekta mbalimbali ikiwa ni pamoja na sekta za viwanda, biashara na utalii.

Jedwali 1: Vyanzo vikuu vya maji Jijini Dar es Salaam hivi sasa

Na	Chanzo	Uzalishaji (Lita Milioni) Kwa Siku
1	Mtambo wa Ruvu Chini	182
2	Mtambo wa Ruvu Juu	82
3	Mtambo wa Mtoni	9
4	Visima	27
	JUMLA	300

Jedwali 2: Makisio ya Awali Yaliyoidhinishwa Kutekeleza Mpango Maalum wa Kutatua Tatizo la Maji Jijini Dar es Salaam

NA	MRADI	MAKADIRIO (SH. BILIONI)
1	Upanuzi wa mtambo wa Ruvu Chini na bomba kuu (km 55.5)	122.50
2	Upanuzi wa mtambo wa Ruvu Juu na bomba Mlandizi - Kimara	17.25
3	Kuchimba visima Kimbiji na Mpera (20) na miundombinu ya maji	133.15
4	Ujenzi wa Bwawa la Kidunda	174.75
5	Ujenzi wa miundombinu ya maji katika maeneo ambayo hayana mtandao kwa sasa	82.40
6	Uchimbaji visima kwa maeneo yasiyo na miundombinu	4.00
7	Kuimarisha usimamizi na utoaji huduma za majisafi na majitaka	18.00
8	Uboreshaji huduma ya majitaka (mabwawa na mabomba ya majitaka)	100.60
9	Elimu kwa Umma	1.20
	JUMLA	653.85

Jedwali 3: Visima vilivyojengwa na DAWASA katika maeneo yasiyo na Mtandao wa maji Jijini Dar es Salaam.

Eneo	Visima (lengo)	Vilivyochimbwa	Vilivyokamilika	Watumiaji
Kimara	10	8	5 (Mavurunza I, Kilungule I na King'ongo I, Saranga I na Saranga II)	15,647

Eneo	Visima (lengo)	Vilivyochimbwa	Vilivyokamilika	Watumiaji
Kisukuru	1	1	Kazi inaendelea	Idadi itajulikana baada ya mradi kukamilika
Keko/ Chang'ombe	5	5	5 (Keko Magurumbasi, Keko mwanga A, Chang'ombe A, Unubini, Chang'ombe Toroli)	12,700
Sandali	3	3	3 (Sandali. Mpogo, Mwembe Radu)	7,200
Mburahati	3	3	2 (NHC, Muungano)	9,900
Mbagala	1	1	Kazi inaendelea	Idadi itajulikana baada ya mradi kukamilika
Mtoni	1	1	Kazi inaendelea	Idadi itajulikana baada ya mradi kukamilika
Kigamboni	4	4	1 (Mwaninga)	10,000
Gerezani	1		Kazi inaendelea	Idadi itajulikana baada ya mradi kukamilika
Jumla	29	25	16	Idadi itajulikana baada ya mradi kukamilika